

mokslas — menas — literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1979 METAI

GRUODŽIO MĖN. 22 D. / DECEMBER 22, 1979

PART TWO — Nr. 296 (47)

Šiame numery:

Teisingumas — pasirengimas Kalėdoms.
Jėzuitų teologinės studijos Vilniaus universitete.
Džiaugiamės pastangom, bet abejojam rezultatu.
Danguolės Sadūnaitės žiemos eilėraščiai.
Dailaus dainavimo pasiklausius.
Nauji vitražai Mindaugo pilaitėje.
Žalojama Trakų architektūra.
Nuomonės ir pastabos.
Nauji leidiniai.

TEOLOGINĖS STUDIJOS VILNIAUS UNIVERSITETE

VIKTORAS RIMSELIS, MIC*)

Viduramžiais scholastinė teologija buvo pasiekusi aukščiausio laipsnio. Ji buvo laikoma visų mokslų karaliene. Mokyklos, kurias kūrė Europoje vienuoliai, lavino ir ruošė studentus filosofiniams ir teologiniams mokslams. Filosofija, atseit, tiesos įieškojimas ir jos pažinimas per giliausias ir galutines priežastis, buvo laikoma tik priemone teologiniams mokslams. Filosofija buvo vadinama teologijos tarnaitė.

Filosofas, nors ir giliausių priežasčių svarstyme, savo pažinime vis dėlto pasilieką šio pasaulio būties aplinkoje. Būties kontempliacijoje, pakilius pažinimui už šio fizinio pasaulio į metafizinę tikrovę, kur protas ima veržtis pažinti viso buvimo pirmąją priežastį, filosofas atsistoja prie slenkščio, kur jis turi tik neprieinamos žviesos nujauntimą. Su tokiu metafiziniu pažinimu galima priekaišti, kur jis turi tik neprieinamos žviesos nujauntimą. Su tokiu metafiziniu pažinimu galima priekaišti, kur jis turi tik neprieinamos žviesos nujauntimą. Su tokiu metafiziniu pažinimu galima priekaišti, kur jis turi tik neprieinamos žviesos nujauntimą.

Viduramžius visi universitetai turėjo filosofijos ir teologijos fakultetus. Visi kiti mokslai, įskaitant ir filosofiją, savąja paskirtimi buvo tik pasirošimas teologinėms studijoms. Teologija buvo laikoma aukščiausiu ir kilniausiu mokslu, nes jos tyrinėjimų objektas yra pats Dievas.

Vilniaus universiteto paskirtis — teologinės studijos

Sitokioje mokslų sampratoje buvo kuriamos visos mokyklos ir visi universitetai Europoje. Kai buvo įkurtas (1579) Vilniaus universitetas, Europoje buvo jau prasidėjęs renesanso laikotarpis, humanizmo sąjūdis, — proto atsigėrimas į žmogiškąją prigimtį, kartu tai buvo senovės graikų ir Romos kultūros atgimimo pradžia. Tuo metu betgi dar nebuvo užbaigusi universitetų era, kai daktaratai buvo teikiami daugiausia tik studijuojantiems teologijai, o jei trūko teologijos fakulteto, tai nebuvo nė tikro universiteto su visų mokslų vainikuojama teologijos garbe. Dėl tos teologinės garbės XIV šimt. viduryje susikūrė Paryžiaus universitetas su Bolonijos universitetu. Tada Paryžiaus universitetas buvo pasiekęs teologijos studijose aukščiausio laipsnio. Paryžiaus teologams atrodė, kad paskutinis autoritetas teologinės išminties žodis turėjo išeiti iš Paryžiaus universiteto, ko negalėjo pakelti ir pripažinti Bolonijos universitetas.

Avignono popiežių metu, Paryžiaus universiteto spaudžiami, po-

*) Paskaita, skaityta Lietuvių katalikų mokslo akademijos XI suvažiavime, skirtame Vilniaus universiteto 400 metų sukakčiai, atidaromajame plenumo posėdyje 8. m. rugpjūčio mėn. 31 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

dovanos, tiek kortelės, yra tik simbolis tų teisingumo pareigų, kurių iš mūsų reikalauja Kalėdos. Mūsų Kalėdos neturi pasilikti vien simbolinėje srityje. Jos turi pareiti į kasdieninį mūsų gyvenimą, kaip rūpinimasis žmonių teisingumu. V. Bgd.

plečiai ėmė net drausti steigti teologijos fakultetus kituose universitetuose. Urbanas V, kuriant 1364 m. Krokuvoje ir Vienoje universitetus, nesutiko suteikti jiems garbės įsteigti teologijos fakultetus.

Lietuvoje kaip tik dėl religinių ir teologinių motyvų buvo įkurtas universitetas. Sešioliktas amžius buvo didelės religinės įtampos ir religinių kovų amžius. Martynas Liuteris paskelbė naują mokslą ir reikalavo Bažnyčioje reformų. Protestantai reformatai pasiekė ir Lietuvą. Didžiausias protestantizmo apaštalas buvo hercogas Albrechtas Hohenzollern'as. Jis įtakojo ir Lietuvą per Karaliaučiaus mokyklą, kurią 1544 m. pertvarkė ir padarė universitetu. Jis pas save priėmė gabius vyrus ir iš Didžiosios Lietuvos, kaip Abraomą Kulvietį, Martyną Mažvydą, Stanislovą Rapolionį, buvusį pranciškoną, Joną Zablockį ir keletą kitų, kuriems patiko Liuterio skelbiamas mokslas. Jis juos panaudojo vartyti religinę propagandą per spaudą. Tam tikslui įkurtoje spaustuvelyje pradėta spausdinti lietuvių kalba katekizmai, giesmynai. Iš Karaliaučiaus greitai pasiekė Lietuvą išspausdintos brošiūros apie Augsburgie protestantų sudarytą tikėjimo išpažinimą. Nauju tikėjimu Žemaitijoje susidomėjo ir labai uoliai jį rėmė didikas Jonas Bilevičius.

Didelį laimėjimą reformatai pajuto Lietuvoje, kai naujuoju mokslu susižavėjo Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos kancleris ir Vilniaus vaivada Mykolas Radvila Juodasis. Jis turėjo labai didelę įtaką lietuviams bajorams ir net Karaliui Zygmantui Augustui.

Liuterizmo augimas ir klestėjimas Lietuvoje buvo šiek tiek sulaukias paties Mykolo Radvilos. Jis netikėtai 1557 m. perėjo į kalvinizmą ir tapo jo dideliu rėmėju. Mykolas Radvila Juodąjį pasekė daug įtakingų bajorų šeimų, kaip Chodkevičiai, Sapiegos, Višnioveckiai, Naruševičiai. Atrodė, kad kalviniz-

Madona šv. Petro ir Povilo bažnyčioje Vilniuje — Antakalnis (XVII amž.)
Nuotr. J. Grikenio

mas apims visą Lietuvą, bet pačiame kalvinizme, vis įsiekiant naujų teologinių tiesų, atgijo senovinis arianizmas. Radvilos Juodojo pamokslininkas Martynas Čekavičius perėjo į arianizmą. Lietuvoje 1562 — 1565 m. beveik visi kalvinizmo išpažinėjai kunigai priėmė arianizmą.

Lietuvos religinė būklė turėjo labai susirūpinti ne tik Vilniaus vyskupą Valerijoną Protasevičių, bet ir pats karalius Zygmantas Augustas, nes jau ir Vilniuje buvo prasi-
dėję religiniai neramumai. Pats po-

piežius Pijus V kreipėsi laišku į karalių, kad gelbėtų Lenkiją ir Lietuvą nuo protestantizmo. Popiežiaus pasiuntinys Lippomani laišką įteikė karaliui Vilniuje, ten susitkęs su vyskupu ir kitais Lietuvos dvasininkais. Jis juos Dievo vardu ragino gelbėti katalikų tikėjimą.

Tuo metu Vakarų Europoje labai sėkmingai veikė prieš protestantų sąjūdį Ignaco Lojolos naujai įkurta vienuolija — Jėzaus draugai. Tridento santaryboje (1545 — 1563) buvo atkreiptas dėmesys į kunigų auklėjimą. Pagal santarybos reikalavimus kiekvienai diecezijai buvo būtina turėti aukštesniąją mokyklą — seminariją klierikams mokslinti ir auklėti. Jėzuitai ėmė steigti Vakarų Europoje kolegijas su aukšto lygio filosofijos ir teologijos fakultetais.

Atremti protestantizmo plitimą Lietuvoje buvo pakviesti jėzuitai, ir jiems buvo leista veikti per savo mokyklas. Vilniuje įkūrė kolegiją, jėzuitai tuojau ėmė rūpintis, kad būtų čia dėstoma teologija, o kai buvo įkurtas universitetas, nuo pat pirmųjų 1579 metų universitete veikė pilnas teologijos fakultetas. "1578 m. spalio pabaigoje prasidėjo akademinės teologijos studijos — visas ketverių metų teologijos kursas. Buvo įsteigtos dogmatinės teologijos ir šventojo Rašto katedros".

Teologinė linkmė — Tridento suvažiavimo ir Ispanijos universitetų mokslų įgyvendinimas

Kaip kituose, taip ir Vilniaus universitete jėzuitų dėstoma teologija vadinama buvo pozityvine — polemine teologija. Tokį vardą gavo ji todėl, kad teologai jėzuitai buvo atkreipę ypatingą dėmesį į protestantų iškeltus tikėjimo klausimus ir jų mokslą, kuris buvo pasmerktas Tri-

dento Bažnyčios suvažiavime. Tie klausimai tapo diskusijų ir polemikos objektu. Kokia katalikų Bažnyčios oficialioji teologijos kryptis turėjo būti, yra aišku iš Tridento suvažiavimo nutarimų, dekretų ir klaidų pasmerkimo.

Dar prieš Tridento suvažiavimą 1520 m. birželio 15 d. popiežius Leonas X bulėje "Exsurge Domine" pasmerkė Martyno Liuterio 41 tvirtinimą kaip klaidingą, nukrypstantį nuo tikro tikėjimo, arba eretišką mokslą. Tridento suvažiavimo nutarimai ir dekretai nurodė dogmatinei ir moralinei teologijai medžiagą ir linkmę, paskelbė, kurias Šv. Rašto Senojo ir Naujojo Testamento knygas katalikų Bažnyčia išpažįsta Šv. Dvasios įkvėptomis.

Suvažiavimas paskelbė Bažnyčios mokslą apie gimtąją nuodėmę ir žmogaus nutelsinimą. Apie žmogaus nutelsinimą suvažiavime priimti 33 kanonai su atskyrimo nuo Bažnyčios bausme (anathema sit), jei kas mokyme jų nesilaikytų. Apie sakramentus apšviesti buvo paskelbti 13 kanonų, apie krikšto sakramentą 14 kanonų. Eucharistijos kontroversiniuose klausimuose suvažiavimas Bažnyčios mokslą nurodė 8 dekretais ir 11 kanonų pasmerkė kitą mokančių. Aple atgalios sakramentą buvo paskelbti 9 nutarimai ir 15 kanonų, kurie smerkė kitą mokančių. Panašiai suvažiavimas išreiškė Bažnyčios mokslą apie Šv. Mišias, kunigystę, moterystę.

Tridento suvažiavimas nurodė taip pat, kad Bažnyčia sako apie skaistykla, atlaides, įvengtų ir jų paveikslų gerbimą, visai priešingai, ką Liuteris skelbė ir mokė. Tuo būdu suvažiavimas nustatė galres teologiniams mokslams.

Visos jėzuitų mokyklos ištikimai laikėsi Bažnyčios nurodymų, taigi ir Vilniaus teologijos fakultetui bendri bruožai buvo nubrėžti, laikantis Tridento suvažiavimo nutarimų. Bendras betgi teologinių studijų augimas ir vystymasis jėzuitų universitetuose sekė ne Paryžiaus universiteto programą, bet Ispanijos, iš kur buvo kilęs paties ordino įsteigėjas Ignacas Lojola. Ispanijos universitetuose dėstoma teologija sudėto į glaudų ryšį su humanizmu. Scholastinė teologija susitiko su humanizmu. Ir tai buvo pradžia XVI šimtmečio naujosios scholastikos.

Ispanų teologija labai vertino pozityvius šaltinius: Šv. Raštą, Bažnyčios Tėvų mokslą ir Bažnyčios suvažiavimų nutarimus. Ispaniškoji teologija nėjo į aukštas apreiškų tiesų spekuliacijas, kaip tai buvo įprasta Paryžiaus, Oksfordo, Vokietijos, Italijos ir Austrijos universitetuose. Todėl iš Ispanijos universitetų atėjo scholastinės teologijos atgimimas ir atsinaujinimas. Šiame atgimime didelę rolę suvaidino Salamankos universitetas, kur profesorius Pranciškus de Vittoria pirmą kartą nesinaudojo Petro Lombardo "Sentencijomis" (nuomonėmis), bet panaudojo Šv. Tomo Akviniečio "Summa Theologica" veikalus. Iš šios mokyklos, kur buvo tominė spekuliacija surišta su pozityviaisiais šaltiniais, išėjo didieji jėzuitų teologai: Pranciškus Toledo, Gregorijus iš Valencijos, Rodri-guez Arriaga. O Romos jėzuitų kolegijoje buvo geriausi profesoriai kaip tik ispanai: Toledo, Suarez, Azor, Pereira, Ledesma, Vasquez.

Per Romos kolegiją ispaniškoji

Vytautas Ignas

Madona

(Nukelta | 3 psl.)

Teologinės studijos Vilniaus universitete

(Atkelta iš 1 psl.).

teologija perėjo ir į kitus universitetus. Taigi pasiekė ir Vilniaus universitetą. Pirmieji teologijos profesorai Vilniuje buvo ispanai: Garcias Alabiano ir Antanas Arias. Visi Vilniaus teologijos profesorai su mažomis išimtimis studijavo Romos jėzuitų kolegijoje, kur teologijos kontroversinių klausimų dėstymu buvo pagarsėjęs Robertas Bellarminas.

Profesorai ir jų naujoji scholastika

Pirmaisiais universiteto metais teologijos fakultete buvo 4 profesoriai. Du profesoriai dėstė scholastinę teologiją, vienas šv. Raštą ir vienas hebrajų kalbą. Po trejų metų buvo įsteigtos moralinės ir polemikos teologijos katedros. Taigi teologijos fakultete dėstė jau 6 profesoriai. Nuo universiteto įkūrimo (1579 m.) iki XVI šimtmečio pabaigos teologijos fakultetas turėjo 18 profesorius, kurių dauguma (11) buvo svetimtaučiai. Keturi buvo ispanai — Garcias Alabiano, Antanas Arias, Mykolas Ortiz ir Petras Viana; du buvo anglai — Adamas Brock ir Arturas Faunt; du belgai — Otto Bekan ir Jonas Gerardinus. Emanuelis de Vega buvo portugalas, Baltazaras Hostounsky čekas ir Mykolas Tolmeiner austras.

Iš vietinių teologijos profesorius XVI šimtmečio paskutiniame dešimtmetyje buvo žymiausias Martynas Smigleckis. Dogmatinės teologijos katedrą jis perėmė 1591 m. Juo buvo susižavėję studentai, o vyresnieji savo pranešimuose ir Romoje jį ypač gerbiškai rašė, kad jis yra labai geras filosofijos ir teologijos dėstytojas, didelių gabumų ir sumanumo vyras.⁹ Visų šia sumanėtų profesorius mokytojai buvo a nuomet pagarsėję filosofai ir teologai: Benediktas Pereira, Emanuelis Ša, Pranciškus Toledo, Jokūbas Ledesma, Steponas Tucci, Jonas de Mariana, Achilles Gagliardi, Robertas Bellarmino, Pranciškus Suarez, Gabrielis Vasquez, Jonas Romano (žydas konvertitas). Todėl Vilniaus universitete teologijos studijos iš pat pradžių iki jėzuitų ordino panaikinimo buvo pastatytos labai aukštai.¹⁰ Krokuvos universitetas neturėjo viso teologijos kurso ir to garso, kuris susidarė apie Vilniaus teologinius mokslus. Visoje „Rzecpospolitoe“, kaip tada lenkai Lietuvą ir Lenkiją vadino, tik Vilniaus universitete buvo dėstomas visas teologijos kursas.¹¹

Vilniaus universiteto teologija XVI šimtmečio paskutiniame dešimtmetyje buvo naujoji scholastika, nauja, moderni ir aktuali teologija. Ji atėjo su profesoriais iš Ispanijos, kur naujieji teologai priėmė pozityvius visus humanizmo apraškus. Vilniaus universiteto teologijos fakultete jau niekas nesivadovavo Petro Lombardo „Sentencijomis“ (nuomoneimis). Iš pat pradžių profesoriai dėstė dogminę ir moralinę teologiją pagal šv. Tomo Akviničio mokslą, kurį Tridento suvažiavimas priėmė kaip Bažnyčios sampratą aiškinti ir komentuoti visiems apreiškimo tiesose iškilusiems kontroversiniams klausimams. Pirmieji du profesoriai, Garcias Alabiano ir Antanas Arias, pradėjo dogmatinės ir moralinės kursų, komentodami šv. Tomo „Summos“ pirmąją dalį ir antrojo tomo antrąją dalį.¹²

Iš „Ratio Studiorum“ (studijų plano), kuris buvo atsiųstas 1582 m. į Vilniaus universitetą, matome, kad tiksliai nusakyta, kurie dogmatiniai ir moraliniai klausimai turi būti dėstomi pagal vieną ar kitą „Summos“ dalį. Provinciolas Campano pranešė generolui Akvavivai, jog yra gavęs siųstą „Ratio Studiorum“ ir kad stengsis prižiūrėti, kad visa tai būtų vykdoma.¹³ Šitai nereiškia, jog Vilniaus teologija turėjo būti tik šv. Tomo Akviničio teologijos komentavimas. Teologijos profesoriai sekė Salamankos ir Alkalos universitetų pavyzdžius, kuriuminė teologija buvo pagrindinės gairės, o šaltiniai — šv. Raštas,

Bažnyčios Tėvų raštai ir Bažnyčios suvažiavimų nutarimai.

Vilniaus teologija ėjo su gyvenimo aktualijomis, joje reikėsi visos humanizmo kryptys. Jeigu ji buvo pagal tomizmą spekuliatyvinė, tai ir buvo ir gyvenimiška, praktiška. Istoriai Vilniaus universiteto teologiją aptaria kaip pozityvinę, kontroversinę ir polemiką.¹⁴ Jėzuitų generolas ir provinciolas nereikalavo iš profesorių griežtai laikytis tomizmo. Pati „Ratio Studiorum“ (studijų planas) profesoriams daro pastabą, kad jie negalvotų, jog įpareigojimas laikytis šv. Tomo mokslo reikšia uždraudimą bent kiek nukrypti nuo šv. Tomo, nes ir ištikimiausi tomistai kartais nuo jo nutolsta. Todėl jėzuitams nepridera stipriai susirūšti su šv. Tomu, negu tai daro patys tomistai.¹⁵ Klaidingai A. Klawka rašo, kad Vilniaus scholastika buvusi anachronizmas.¹⁶ Visi kiti lenkai istorikai Vilniaus teologiją laiko pozityvine, modernia teologija ir vadina ją antrąja scholastika.

Mokymo būdas Vilniaus teologijos fakultete irgi buvo paimtas iš Ispanijos, o dėstomoji kalba buvo lotynų kalba. Kol Ignacas Jolaja buvo gyvas, tai jėzuitų mokyklose profesoriai dėstė taip, kad klausytojai galėtų kas svarbiau užrašyti, o po jo mirties įsigalėjo paskaitų diktavimas. Diktavimo metodą pirmas pradėjo Salamankos universitete Pranciškus de Vittoria, ir tas metodas perėjo greitai į visas jėzuitų mokyklas, taigi ir į Vilniaus universitetą.

Diktavimo metodas 1586 m. „Ratio Studiorum“ projekte buvo atmetas. Buvo nusakyti ir motyvai, kodėl reikia atsisakyti to metodo. Tokiai metodas esąs priešingas visoms universitetų tradicijoms ir žemina universiteto prestižą, neimponuoja sveikam klausytojams, kurie aplanko jėzuitų mokyklas. Diktavimo būdas studentus nukreipia nuo savo sprendimų darymo.

Vilniaus universiteto profesoriai tokiu potvarkiu labai priešinosi, ir Memoriale nurodė motyvus, kodėl diktavimas yra sėkmingesnis mokymo būdas. Jie sakė, kad profesorius geriau ir atsakingiau paruošia paskaitas, kad studentai, jei nesupranta, gali vėliau kelis kartus užrašus perstudijuoti ir pergaltoti. Be to, profesoriai visada turį laisvę ir net pareigą per ketvirtį valandos studentams sunkesnius klausimus paaiškinti.

1599 m. „Ratio Studiorum“ pakeitė, kad diktavimo būdas yra uždraudžiamas. Vilniaus profesoriai betgi vartojo diktavimo būdą iki XVIII šimtmečio vidurio. Jie gynė diktavimą, kaip geriausią ir sėkmingiausią mokymo būdą, o svarbiausias buvo motyvas, kad trūko vadovėlių, kuriuos turėjo atstoti pačių studentų tikslūs užrašai.¹⁷

Vilniškė jėzuitų teologija vadinama pozityvine, polemine, kontroversine¹⁸, bet tai nereiškia, jog teologija buvo atsieta ir skirtinga nuo dogmatinio ir moralinio Bažnyčios mokslo. Kai šv. Tomo veikalai „Summa Theologica“ Vilniaus universitete buvo pagrindinis vadovėlis tai visai aišku, kokia buvo dogmatinė ir moralinė teologija. Ji esminiai nesiskyrė nuo kitų Europos universitetų teologijos, dėstomos pagal Tridento suvažiavimo nurodymus, XVI šimtmečio jėzuitų teologija visuose universitetuose buvo vadinama polemine ir kontroversine, nes ypatingas dėmesys buvo kreipiamas į tuos dogmatinius ar moralinius klausimus, kurie buvo reformatų neigiami, atseit, jie buvo ginčytini, taigi kontroversiniai. Nors visi tie klausimai galėjo tilpti dogmatinės ir moralinės teologijos rėmuose, buvo steigiamos naujos polemikos teologijos katedros. Poleminė — kontroversinė teologija dabar mes vadintume apologetine teologija.

Roberto Bellarmino įtaka Vilniaus teologijai Romos jėzuitų kolegijos profesorių

riai savo žinias buvo įsigiję Paryžiaus, Salamankos, Alkalos ir Liuvono universitetuose. Romoje jie teologijos studijas kreipė, remiantis šv. Raštu, Bažnyčios Tėvų mokslu, popiežių ir Bažnyčios suvažiavimų nutarimais, ne spekuliatyvinės dialektikos, bet gyvenime iškilusių klausimų linkme. Poleminės teologijos katedra, arba, kaip mes pasakytume, apologetinė katedra reikalavo profesorius su dideliu išsilavinimu ir su šv. Rašto, istorijos, patristikos ir filosofijos pažinimo mokslu. Toks buvo Romos jėzuitų kolegijoje Robertas Bellarmino, kuris pozityvinę — kontroversinę teologiją nuo 1576 iki 1587 metų iškėlė iki aukščiausio laipsnio. Jo dėstomoji teologija buvo trijuose tomuose išleista Ingolstadte 1586 — 1593 m., pavadinta „Disputationes de controversiis christianae fidei adversus huius temporis haereticos“ (Disputai krikščioniško tikėjimo kontroversiniams klausimams prieš šių laikų eretikus).¹⁹

Buvo tai Bellarmino teologijos „Summa“, kurioje buvo išdėstyti katalikų su kitatikiais ginčytiniai teologiniai klausimai. Šį veikalą Vilniuje profesoriai naudojo polemikos teologijos paskaitom paruošti. Poleminės teologijos katedra Vilniuje buvo atidaryta 1581 m., ir pirmas profesorius buvo Bellarmino mokinys Emanuelis de Vega — portugalas. Jis buvo poleminių klausimų didelis žinovas. Šitai rodo išlikusios iš 1585 m. paskaitos apie žmogaus nuteisimą ir apie atgailą, bet jam trūko didaktinių sugebėjimų.

Universiteto rektorius Garcias Alabiano rašė 1587 m. pradžioje generolui Akvavivai, kad klausytojai nepatenkinti Emanuelio de Vega dėstyimu, nors jis, kaip profesorius, yra nepaprastai gabus ir yra apvaldęs gerai visą medžiagą. Esą nepatinka studentams jo dėstyto metodo. Dėstyto būdas esąs sunkus ir supainiotas, o jo sprendimai kartais esą laisvamaniški, kas yra pavojinga būsimiems kunigams. Rektorius siūlė jį pakeisti, duodant jam kitas pareigas, nes jis esąs geras pamoklininkas ir tinkas vesti pokalbius su jaunimu.²⁰

Emanuelis de Vega, būdamas Vilniuje, išmoko gerai lietuvių ir lenkų kalbas ir šalia profesoriaus pareigų dar vedė disputus, sakė pamokslus. Atitūkęs nuo paskaitų, jis važinėjo po Lietuvą, drauge su žemaitių vysk. Merkeliu Giedraičiu vedamas misijas.²¹

Generolas rektoriaus patarimo paklausė ir Emanuelis de Vega iškėlė iš Vilniaus į Valakiją. Prieš išvykstant iš Vilniaus, buvo jam suteiktas teologijos daktaro laipsnis. Jo poleminės teologijos katedrą laikinai perėmė Adamas Brock, moralinės teologijos profesorius, kuris neilgai dėstė. Jo vietą 1590 m. užėmė Mykolas Otto Bekan, belgas, bet

Šv. Jono bažnyčia, varpinės ir universiteto detalė Vilniuje. Nuotr. Algimanto Kunčiaus

laikomas vokiečių, nes mokslus baigė vokiečių kolegijose. Nuo 1592 iki 1597 metų polemiką teologiją dėstė Jonas Brant, apie kurį lenkai istorikai atsiliepią kaip apie vieną iš geriausių profesorius. Jie laiko jį lenku, nors pavarde vokiška. XVI šimtmečio paskutinis polemikos teologijos profesorius buvo Jonas Gerardinus, belgas iš Liège. Istoriai labai vertina Petrą Vianą, ispaną, kaip profesorius ir polemiką. Provinciolas Šunyer savo pranešimuose labai jį gyrė. Esą disputuose visi stebisi jo mokslu ir atmintimi.²²

Aktualieji teologiniai klausimai

Lenkijoje ir Lietuvoje XVI šimtmečio paskutiniame dešimtmetyje buvo daug kontroversinių aktualių teologinių — religinių klausimų, kuriuos Vilniaus universitete turėjo profesoriai metodškai išnagrinėti ir pateikti klausytojams. Buvo labai aktualus Komunijos priėmimo klausimas. Liuteris mokė, kad pagal Kristaus įsakymą reikia šv. Komuniją priimti dviem pavidalais, o katalikai laikėsi tradicijos, kad pakanka tik duonos pavidalo. Ar Eucharistijoje yra tikrai ir realiai Kristus su žmogiška ir dieviška prigimtimi — diskusijose buvo pats svarbiausias klausimas. Kristaus buvimą Eucharistijoje neigė kalvinai. Sventųjų gerbimas, kokia yra tikroji Bažnyčia, ar tradiciją reikia priimti ar atmesti, pasitenkinant tik šv. Rašto priėmimu, popiežiaus pri-

matas, skaistyklos buvimas, ar nuteisimas ateina tik iš tikėjimo ar iš gerų darbų, buvo klausimai, kuriems Vilniaus tikintieji įsikišo atsakymo. Jei atrodydavo, kad nereikia šventųjų ir jų paveiklų gerbioti, tai žmonės iš bažnyčių nekdavo statulas ir gatvėje jas daužydavo. Perėję į protestantizmą kunigai labai puolė celibatą. Buvo ir vėl iškilęs senovės klausimas, ar šv. Dvasia paeina iš abiejų — Tėvo ir Sūnaus, ar tik iš Tėvo. Tai teologinis klausimas, kilęs iš pravoslavų mokyimo, kuris neigė „Filioque“, atseit, kad šv. Dvasia paeina ir iš Sūnaus. Anapaitstai reikalavo užaugusių krikšto, o katalikai gynė vaikų krikštą. Arionai kėlė klausimą, ar Kristus yra tikras Dievas. Šv. Trejybės dogmą grovė antitrinitariai, kad Dievas yra tik Tėvas.

Tie klausimai buvo nagrinėjami polemikos teologijos paskaitose. Taigi klausytojai buvo ruošiami disputams. Todėl buvo krepžiama daug dėmesio ir į retoriką, kad klausimai būtų gerai ir iškalbingai atsakomi. Diskusijos ir disputai Vilniaus teologijos fakultete turėjo daug reikšmės. Viduramžių papročiu jėzuitų mokyklose mokslo metų pradžioje klasės būdavo padalinamos prieš mokytojo katedrą į dvi šalis. Viena pusė turėjo gėti ginti, o kita jai opnuoti, paneigti, papildyti ir klauti. Toks teologinių klausimų pateikimas, aiškinimas ir gynimas buvo praktikuojamas Vilniaus universitete. Be abejo, buvo tai studentų paruošimas viešiesiems disputams. Universitetas suklebė labai gyvą teologinį sąjūdį.

Vieši disputai ir polemikai raštai

Viešus disputus ruošdavo pats Vilniaus universitetas. Vienas iš žymiausių viešų disputų įvyko 1599 m.²³ Suvažiavimo į Vilnių pravoslavų, liuteronų ir kalvinų atstovai apsvarstytį tarpusavio bendradarbiavimo sąlygų ir aplinkybių, kovojant prieš katalikus. Tam suvažiavimui vadovavo Kijevo vaivada Konstantinas Ostroginskis. Posėdyje, kurlame liuteronai tarėsi su pravoslavų atstovais, Jonas Pacas, Vilniaus tįjūnas, iškvietė pravoslavus ir liuteronus viešam disputui. Suvažiavimo atstovai buvo kviečiami susitikti su Vilniaus universiteto profesorium Martynu Smiglecku. Šis tais metais kaip tik dėstė polemiką teologiją, Martynas Smigleckis pristatė visiems susirinkusiems aktualią temą — Romos vyskupo priematą. Temą abi pusės priėmė. Birželio 2 d. Radvilų rūmuose, didžiojoje salėje, prisirinko nepaprastai daug klausytojų. Dalyvavo penki vaivados: Vilniaus vaivada Mykolas Kristupas Radvila, Kijevo vaivada Konstantinas Ostroginskis, Kujavų

Brastos vaivada Andrius Leščinskis, Lietuvių Brastos — Kristupas Ziemovičius ir Smolensko — Jonas Abramavičius. Suvažiavo į tą disputą daug bajorų. Suėjo beveik visa Vilniaus diduomenė. Dalyvavo taip pat aukščiausias Lietuvos tribunolas, kuris tuo metu Vilniuje turėjo posėdžius.

Moderatoriais iš jėzuitų pusės buvo Leonas Sapiega, Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos kancleris, ir Jonas Pacas. Iš priešingos pusės moderatoriai buvo Kristupas Monvydas Dorohostajskis, vyriausias Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos maršalas ir kunigaikštis Jurgis Radvila, tribunolo maršalas.

Visiems matomoje vietoje, ant paaukštinto, susėdo pastoriai, vadovaujant Danieliui Mikolajevskiui, šartynui Janicijui ir Martynui Gracjanui. Prieš juos užėmė vietas Martynas Smigleckis, profesorius Jeronimas Stefanovskis ir keletas katalikų kunigų. Disputas vyko 6 valandas. Vieni ir kiti citavo šv. Raštą, Bažnyčios Tėvų raštus, klausytojai išgirdo daug gražios retorikos, ir visi buvo patenkinti. Pasibaigus disputui, katalikai sveikino Martyną Smigleckį, o protestantai su pravoslavais sveikino pastorius. Atrodė, kad visi išėjo laimėtojai.

Viešieji disputai neturėjo tikslo atverti oponentą į savo tiesos išpažinimą, nes abi pusės siekė ir laukė iš visuomenės pripažinimo, kad jie yra nugalėję savo oponentą. Vienos ir kitos pusės šalininkai gaudavo tik daugiau pasitikėjimo ir ūpo toliau kovoti už savo įsitikinimus.

Tokioje nuotaikoje išaugo plati literatūrinė polemika. Tais pačiais metais po garsiojo disputo Vilniuje Martynas Smigleckis išleido knygą apie popiežiaus primatą. Tuojau Smigleckiui atsakė Martynas Gracjanas Gertich, įrodinėdamas savo knygoje, kad Smigleckis negerai aiškina Mato XVI, 18. Remdamasis Jeronimo ir Euzebijaus raštais įrodinėjo, kad popiežiaus primatas esąs tik žmonių įkardimas. M. Smigleckis daug savo raštų paskyrė Lietuvos arionų — Martyno Čechovičiaus, Simono Budnio, G. Blandrato — klaidoms išryškinti ir paneigti.

Vilniaus universiteto profesoriai išleido gana daug veikalų polemikos teologijos klausimais. Prieš kalvinistų teologinį sąjūdį Vilniaus universiteto profesoriams sudarė progą ir pradžia raštu pasireikšti Andrius Volanas, buvęs karaliaus Stepono Batoro sekretorius, tapęs Vilniaus kalvinistų rėmėju ir vadu. Jis dedikavo vysk. Valerijonui Protasevičiui veikalą, kurį vyskupas pasmerkė ir uždraudė skaityti. Tai buvo traktatas apie Eucharistiją, neigiantį Kristaus buvimą duonos ir vyno pavidaluose. Į tą veikalą reaguavo ispanas Pranciškus Turrianas. Vilniaus jėzuitams lenkams nepatiko, kad reakcija į Volano veikalą atėjo iš svetur. Jiems atrodė, kad jų yra pareiga reaguoti į visus teologinius sąjūdžius, kurie vyksta Lenkijoje ir Lietuvoje, ir nelaukti atsakymų iš svetimų kraštų.

Iš šia prasidėjo Petro Skargos garsūs pamokslai ir polemikai raštai prieš Volano mokslą ir prieš arionų sąjūdį. Diskusijas raštais ilgą laiką tęsė su Volanu taip pat ir kanauninkas Andrius Jurgevičius, Emanuelio de Vega mokinys, teologijos daktaratą gavęs Vilniaus universitete 1586 m.

Polemikos teologijos raštai yra labai paslymėjęs Stanislovas Grodzickis, dogmatinės teologijos profesorius. Jo poleminių raštų pradžia buvo du pamokslai. Katarinos, Kristupo Radvilos, Vilniaus vaivado žmonos, laidotuvių proga 1592 m. liepos 20 d. jis pasakė ilgą pamokslą apie skaistykla ir reikalą bažnyntinių apeigų. Laidotuvėse dalyvavo daug lietuvių kilmingųjų, bajorų ir kalvinų pastorių. Į pamokslą reaguavo kalvinų susirinkimas Vilniuje, o brošiūrą prieš Bažnyčios mokymą apie skaistyklos buvimą išleido Andrius Chrzastowski. Stanislovas Grodzickis atsakė brošiūra. Paskui Stanislovas Grodzickis, dar metams nepaėjus, t.y., 1593 m. sausio 26 d. vėl pasakė pamokslą šv. Jono bažnyčioje apie skaistykla Albrechto Radvilos, Didžiosios Lietu-

vos Kunigaikštijos maršalo laidotuvėse. Taip ir prasidėjo polemika raštais apie skaistykla.

Polemikėje teologijoje didelę reikšmę turėjo studijos apie sakramentus, ypač Eucharistijos ir šv. Mišių dogmatiniai klausimai: ar Eucharistijoje yra Kristus su dieviška ir žmogiška prigimtimi, ar Mišios yra ta pati auka kaip ir ant kryžiaus? Šitie ir panašūs sakramentologiniai klausimai nuo teologijos katedrų pateko į labai atštrius disputus, kurie polemikinius veikalais tęsėsi spaudoje gana ilgai. Katalikų mokslą labai gerai sakramentologijos polemikinius klausimais išdėstė Jokūbas Wujekas, Arturas Laurynas Faunt, Emanuelis de Vega ir Adrijonas Jung'as.

Visi dogmatiniai kontroversiniai klausimai, kurie tik teologijos fakultete buvo dėstomi, išleido į viešumą disputais ir paskui polemikinius raštus. Teologijos lietuvių profesorius Jono Gružo (Grużewski), M. Ginkevičiaus, Zygimanto Liaukminio, Alberto Vijuko Kojelavičiaus išliko polemikos teologijos paskaitų rankraščiai. Lenkai istorikai labai vertina Zygimanto Liaukminio knygą apie tikrąją Bažnyčią, išleistą Vilniuje 1643 m.²⁴

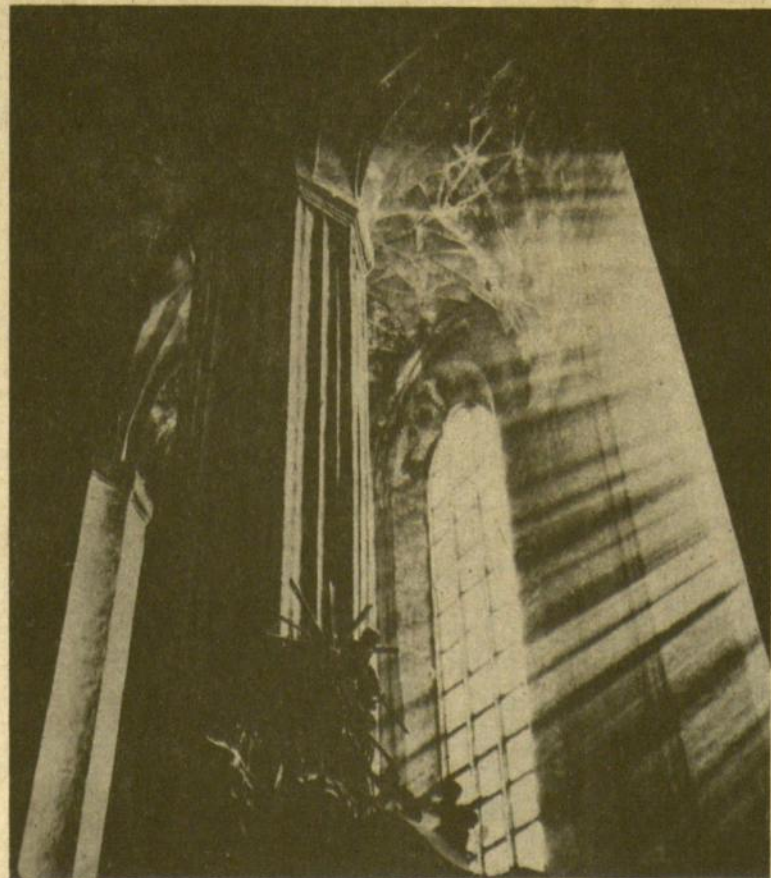
Šv. Rašto studijos

Viešuose disputuose ir polemikuose raštuose labai buvo vertinami šv. Rašto šaltiniai. Profesoriai pripažino išskirtinį reikalą šv. Rašto studijoms, be kurių negalėjo apsieiti polemikos teologija. Kaip šv. Rašto studijos buvo vertinamos Vilniaus universitete, rodo teologijos profesorius nuomonės, ruošiant 1586 m. „Ratio Studiorum“. Visi reikalavo stiprios egzgetikos, kuriai reikalinga hebrajų kalbos pažinimas. Jie siūlė, kad jėzuitų studentai iš anksto ruošytų šv. Rašto studijoms, kad jau noviciate mokytųsi atmintinai šv. Rašto tekstų, o po noviciato, kad laisvomis dienomis, sekmadieniais ir šventadieniais, skaitytų šv. Raštą bent pusvalandį.

Provinciolas Šunyer kels kartus rašė į Romą ir prašė, kad iš Romos kolegijos siųstų į Vilnių hebrajų ir arabų kalbų žymiausių specialistų Joną Romano, žydą konvertitą. Iš generolo buvo gautas sutikimas, bet Jonas Romano negalėjo atvažiuoti į Lietuvą dėl silpnos sveikatos. Todėl kai kurie istorikai (Kot ir Barycz) klysta, rašydami, jog tasai žymiausias anų laikų hebrajų ir arabų kalbų žinovas dėstė Vilniaus universitete. Provinciolas taip pat prašė Vilniaus universitetui žymiausio egzgeto Jono Maldonato, kuris tuo metu buvo didžiausias šv. Rašto autoritetas. Jo komentarai ir dabar dar turi didelę vertę. Maldonato Romos kolegija Vilniaus universitetui nedavė. Įsteigus šv. Rašto katedrą, pirmas hebrajų kalbos mokytojas buvo Jokūbas Wujek, kuris taip pat laikomas tos kalbos ir aplamai šv. Rašto dideliu žinovu. Jo komentarais naudojosi arkiv. Juozapas Skvireckas, versdamas šv. Raštą į lietuvių kalbą. Bendrame įvade į šv. Raštą arkiv. Juozapas Skvireckas rašo: „Baigiantis tam amžiui (XVI) lietuviai katalikai turėjo vertimą Evangelijos dalių, skaitomų sekmadieniais ir šventomis dienomis, kurs atspausdintas 1599 m. Vuko veikale: Postilla Catholica, išverstame lietuvių kalbon kunigo Mikalojaus Daukšos, Medininkų kapitulos kanauninko“.²⁵

Šv. Rašto studijos Vilniaus universitete didelį pažangumų nepasiekė, taigi, kaip ir visi kiti katalikų universitetai. Tridento suvažiavimas įsakė laikytis Vulgatos lotynišką joje vertimą ir interpretacijos, kuri tuo laiku Bažnyčioje buvo pripažinta autentiška.²⁶ Tada buvo mokoma, kad šv. Rašto knygos yra įkvėptos žodiškai, tarsi šv. Dvasia būtų diktavusi rašytojui pažodžiui. Jobo, Jonos, Tobijo didaktinės knygos buvo laikomos tikromis istorinėmis knygomis ir visos pamokančios tiesos išpažįstamos kaip tikros istorinės žinios. Anų laikų egzgetikų žemė dar nesisuko apie saulę. Vilniaus universitete buvo tiek naujo, kad buvo aukštai pastatyta hebrajų kalba, per kurią buvo gali-

(Nukelta į 3 pusl.)

Bernardinų bažnyčios Vilniuje kolonos, langai ir skliautai (XV—XVIII amž.). Nuotr. Algimanto Kunčiaus

Džiaugiamės pastangom, abejojam rezultatu

Juozas Kralikauskas, ĮKAITĖ VILNIAUS AKMENYS. Premijuotas romanas. Išleido Lietuviškos knygos klubas 1979 m. Chicagoje. Vršelis šil. Ados Korsakaitės - Sutkuvienės. Spaudė "Draugo" spaustuvė. Knyga 186 psl., kaina — 5 dol., gaunama "Drauge".

Juozas Kralikauskas beletristinės įžvalgos ir mūsų praeitį visuomet pasirodo tinkamu laiku. Mindaugo karūnavimo sukaktis pasitiktą su mindauginiais romanais. Pirmosios lietuvių knygos 450-metis su „Martynu Mažvydu Vilniuje“. O dabar, minint Vilniaus universiteto 400 metų gyvymą, susilaukėme romano „Įkaitę Vilniaus akmenys“. Čia aprašomi Konstantinas Sirvydas ir jo bendradarbis Jonas Jaknavičius. Abu vyrai buvo jėzuitų ordino nariai ir XVII amžiaus pradžioje su savo raštais reikėsi Vilniaus akademijos užuovėje.

Yra rašytojų, kurie žodyną pažaboję pasakojimo eiga vystyti. Jų knygos žodis tėra tik priemonė. Tačiau yra ir tokių plunksnos mylėtojų, kuriuos kalba pajungia savo žodinei gyvybei akcentuoti. Pirmieji lankščiai, nors ir santūriai išnaudoja kalbos galimybes. Antrieji gi rašo kalbos polėkio įkvėpti, stengdamiesi kiekvieną progą pabrėžti, kokia graži yra gimtoji kalba.

Prie pastarųjų priklauso Juozas Kralikauskas. Jei jis ir myl Lietuvos tolimą praeitį, tai jo meilė gimtajai kalbai yra dar didesnė. Jis yra kalbos įkvėptas autorius. Jo istorinėse panoramose lietuvių kalbai suteikiama herojės vieta su visomis privilegijomis ir, kaip tokiais atvejais dažnai atsitinka, su visais įnoriais. Reikia pridurti, kad šis pasakojimas stabdantis silensiais.

J. Kralikauskas lingvistinis polėkis kažkaip prašoka mūsų šiuolaikines sampratas bei pomėgius. Susidaro įspūdis, jog rašoma ateičiai. Apie tolimą praeitį ateičiai. Su vienuolišku pasišventimu!

Kai kas paklaus: kodėl ne šiandienai? O todėl, kad šiandien Lietuva yra paversta. J. Kralikauskas knygos, persmelktos lietuviybės dvasia, į Lietuvą neįsileidžiamos, taigi negali pasiekti gausios, imlesnio skaitytojų rato. Kaip tik ten toks egzistuoja. Ne išvijoje, o Lietuvoje — pačioje bolševikų panosėje kaip akibrokštas pavergėjams. Dažnas išsivijęs skaitytojas lig šiol neapsiprato su J. Kralikausko romanų archaiskomis intonacijomis, su dėmesio išblaškiančiu stiliumi, kuriame lyrizmas ir visokie patriotiniai, kai kada pernelyg naivūs samprotavimai apgaubia vos kelias eptinio pasakojimo pastraipas.

Praeitį paprastai regime nūdienos akimis. Apmastome tolimus istorinius žygius, bei darbus dabar vartojamomis sąvokomis. Kitaip neįmanoma. Tačiau įkvėptasis J. Kralikauskas apie mūsų tolimą praeitį bando mąstyti nuo dabarties atitokiosiomis sąvokomis. Kruopščiai stengiasi sukurti senovės atmosferą. Parinktais neįprastais žodžiais, ypač jautusiais, nori perteikti anų laikų jauseną. Gal lyrikos žanre tokiu būdu laimimas įtaigumas, bet prozoje, šitaip besendinant siužetą, susendinamas ir pasakojimo siūlas: pasidaro kerpėtas, trūkinėjantis, nuobodus.

Štai paskutinis J. Kralikausko romanas „Įkaitę Vilniaus akmenys“ stebina neįprasta kalbos elektra. Skaitome „bau“, „ažna“, „begu“, „eija“, „pliusijo“, „kulzavo“ ir pan. Ką besakysi — gražūs nekasdieniški žodžiai. Autoriui lyrinio vaizdingumo galėtų pavydėti dažnas dabarties poetas. Regėjimo ir girdėjimo išpučiai knygoje gan originaliai įpinti į

PR. VISVYDAS

aprašomos epochos audinį. Matome Gardino — Vilniaus vieškelio ir Vilnių keliaujantį devyniolikametį Joną Jaknavičių. Sekame jo nuotykius pakelės karčiame. Drauge apmąstome anų laikų gyvenimą, visokias negandas: baudžiavą, karus, gaisrus, marą, badą, per ankstyvas mirtis, ponų savivaliavimą. Toliau, Vilniuje, girdime šnekančią patį Konstantiną Sirvydą — mūsų rašytojos pradininką. Šis pagarbūs pamokslininkas dėsto Jaknavičiui padailintas enciklopedijos ar istorijos žinias apie anuometinius žymius žmones ir jų didžius darbus. Tai tikrai informuojanti lektūra.

O vis dėlto knygą skaityti nuobodu. Veikėjai dirbtinai nubrėžti: blogieji sukarikatūrinti, gerieji pagražinti. Jų bendravimas per dėm schematiškas. Dialogai sausai. Dažną puslapią sleigia perdėtas švelnumas. Jei Jaknavičiaus lyriškai kelienei nieko neprikiši, tai jo pokalbiai su dėde Sirvydu yra tik nuogas pasišvaistymas erudicija. Matai, kad autorius patogiū būdu dailina (tiksliau pasakius, populiarina) enciklopedijos faktus, tuo lyg ir dauginamas romano konkursi puslapių kiekį.

Ne mažiau dirbtinis ir abiejų katalikybės gynėjų — Sirvydo ir Jaknavičiaus — susidūrimas su jūzliais kalvinistais Vilniaus gatvelėje. Čia įvyksta kan-dus disputas su pasikumsčiavimu. Smarkus Jaknavičius sutvarko tris priešininkus. Rezultatas primena smagus mokinuko pasigyrimą: jie mane be reikalo įžeidė.

ir aš juos suvariau į ožio ragą. Įspūdingai aprašoma metinė procesija į Trakus. Taip pat su pergyvenimu pavaizduotas siaubingas Vilniaus gaisras, prasidėjęs procesijos metu. Aplamai optikos srityje J. Kralikausko proza yra kur kas skvarbesnė negu herojų samprotavimuose.

Gaisro metu įvyksta Sirvydo vizija. Bėgdamas nuo ugnies, negaliojantis Sirvydas su M. Daukšos „Postile“ glėbyje, ordino brolio Nikodemo padedamas, nusi-leidžia į Vilniaus požemius. Po kurio laiko užsnūsta. Jo sapnas tampa simboliniu pagrindinės romano idėjos išsakymu. Jei kadaise Gediminas susapnavo būsimą Lietuvos valstybės galią, tai Sirvydas savo vizijoje regi lietuvių tautos kultūrinį prisikėlimą, įmanomą tik sielos gelbstinčios knygos dėka. „Knygos nulems tavo tautos likimą, kaip nulėmė Egipto“, sako susapnavotas Echnatonas. Šio, prieš tris tūkstančius metų gyvenusio humaniško faraono Echnatono raginamas, Sirvydas ryžtasi rašyti „Punktus saky-mų“, kurie savo reikšme rašytinė lietuvių kalbai prilygs M. Daukšos „Postilei“.

Gaila, kad po sapno fabula taip ir neišnyra į paviršių. Romanas baigiasi. Pagrindinis herojus Jonas Jaknavičius išnyksta istorijos ūkanose, regis, tik dėl to, kad Sirvydas savo tautinėje vizijoje yra pareiškęs tai, kas būtiniausia — „tamsybėje išryškėja šviesos prasmė“. Deja, neromantiškam skaitytojui pasidaro apmaudu, jog realistiškai, dargi su pašaipos gaida (prieš kalvinistą

Jonušą Radvilą) pradėta knyga per patį vidurį turi įklimpti mistikos pelkėje.

Ar šitaip rašytini istoriniai romanai? Didžiai abejoju. Lietuvių tautos istorijos terenas yra turin-gas, tiesiog neaprepiamas. Kai kurie jo tarpsniai jau yra įkūnyti poezijoje ar dramoje. Tačiau epo dirvonuose mūsų tolimoji praeitis (net ir artimoji) tebelieka tik pusiau atversta velėna. Didelio derliaus iš jos nesulaukėme. Tam reikia tvirtesnės, realesnės žagrės. Reikia didelio užsiangažavimo.

„Įkaitusių Vilniaus akmenų“ žodinė jėga, kaip besvertum knygos visumą, dalinai atperka ir J. Kralikausko siužeto neskoninę šališkumą, aiškiai užgaunanti protestantus. Autorius gali pasi-teisinti, jog šitaip anų laikų nuotai-komis galvojo katalikai, juo labiau kovingi jėzuitai. Atseit, nėra tai autoriaus jausena. Man gi atrodo, abu jėzuitų ordino vyrai, Sirvydas ir Jaknavičius, buvo ypatingi šviesuoliai, ne vien religininkai. Lietuvių kalbos ir tautos atgimimo reikalais jie taiklingai bendradarbiavo ir su reformacijos šalininkais. Šiuo atžvilgiu J. Kralikauskas prašovė, susiaurindamas ideologinę knygos pusę. Vargu ar koks protestantas prisivers ją skaityti.

Jei fabulos dirbtinumu ir ideologiniu ribotumu kai kurie skaitytojai bodėsis, tai daug kas pasidžiaugs knygos kalbinėmis plokštybėmis. Neabejotinai žodyno puošmenos bei lyrizmai vietomis stabdo pasakojimą, vis dėlto jie perteikti su J. Kralikauskui būdingu jautrumu. Be to, reikia sveikinti kiekvieną naują bandymą parašyti istorinį romaną, ypač iš taip reikšmingo mūsų kultūrai laikotarpio.

Teologinės studijos Vilniaus universitete

(Atkelta iš 2 psl.)

ma žengti į Šv. Rašto istorines gelmes ir jo prasmę.

Teologinio fakulteto vertė

Žvelgiant iš katalikų Bažnyčios pozicijų, Vilniaus universiteto teologijos fakultetui pripažįstama, kad jis sulaukė iš Vakarų protestantizmo antplūdį. Drauge su polemikos kontroversinės teologijos dėstymu universitete ir viešais disputais, mieste vyko vaikų ir suaugusių katechizacija lietuvių, lenkų ir vokiečių kalbomis. 1580 m. vizitatoriaus Jono Carminato reikalavimu katekizmas buvo dėstomas Vilniaus tur-guje lietuviškai ir lenkiškai, prie Šv. Petro bažnyčios Antakalnyje — lietuviškai, prie Neries tilto — lietuviškai ir lenkiškai, prie Trakų vartų — lietuviškai ir lenkiškai, prie

Rudnikų vartų — lietuviškai, Šv. Magdalenos ligoninėje — vokiškai, pilies kalėjime — lenkiškai, kitam vietiniame kalėjime — irgi lenkiškai, Švč. Trejybės ligoninėje — lietuviškai ir lenkiškai, Šv. Magdalenos ligoninėje prie Vokiečių vartų — lenkiškai.

Teologijos fakulteto veikla lėmė tai, kad jėzuitai važinėjo po visą Lietuvą ir vedė misijas. Lenkų provincijos kronikos apie misijas Lietuvoje labai daug kalba. 1593 m. užregistruotos 47 misijos.

Nežinia, kiek tų misijų vėsta lietuvių kalba. O ir lietuvių kalba vestų misijų religinis entuziazmas greitai parapijoje galėjo išblėsti, jei klebonas kalbėjo tik lenkiškai ir religijos mokė lenkų kalba, kurios liaudis visai nesuprato.

Klemenso VIII pasiuntinys A.

Cumeleus, išbuvęs Vilniuje dvejus metus, 1595 m. Romos kurijai rašė, kad radęs prie bažnyčių kunigus, nemokančius lietuvių kalbos, todėl žmonėms visai nenaudingus. Žmonės yra likę be religinių pamokymų, ir didis jų kūdikių skaičius miršta be krikšto.

Kronikos rašo, kad universiteto aukštasis mokslas, ruošiamos iškylos, vieši disputai, dialogai patraukdavo daug studentų ir iš protestantiškų šeimų. Tėvai protestantai lygiai kaip ir katalikai džiaugdavosi savo vaikų išsilaikymu ir moksline pažanga. Po kiek laiko beveik visi protestantai studentai perėjo į katalikų tikėjimą. Mykolas Radvila Juodojo visi keturi sūnūs perėjo į katalikų Bažnyčią.

Nežinome, kas būtų atsitikę su visa Lietuva, jei nebūtų buvę Vilniaus universiteto ir jame aukštai pastatytų filosofijos ir teologijos mokslų. Gal Lietuvos bajorija būtų pakrypusi į Prūsiją ar į Švediją ir būtų atsiribojusi nuo lenkiškosios įtakos.

Lenkai istorikai labai vertina Vilniaus universiteto teologiją ne tik dėl jos aukšto mokslo lygio, bet taip pat ir dėl išugdymo teologinės literatūros lenkų kalba. XVI šimtmečio turtingiausia teologinė literatūra lenkų kalba išėjo iš Vilniaus universiteto. Nors Vilniaus universitetas, lenkų supratimu, turėjo atstoti Jogailos ir Jadvygos atmaujinto Krokuvos universiteto paskirtį Lietuvą krikščioninti ir šviesti, teologijos fakultetas nepalikimo mums teologinės literatūros lietuvių kalba. Religiniu ir tautiniu atžvilgiu teologijos fakultetas ir visas Vilniaus universitetas daugiau pasitar-navo Lenkijai kaip Lietuvai. Vilniaus universiteto lenkai laiko „Rzeczpospolitos“ aukščiausia ir žymiausia mokykla. Jis buvo įkurtas, dešimt metų praėjus nuo Liublino unijos.

Nuotrauka Lino Surodoko

D. Sadūnaitė - Žiemos žaidimai

PRIEŠ ŽIEMĄ

dabar aš smėliu būsiu —
būsiu žeme:

sužeista

Tavo žingsnių giedojimo

lauksiu Tavo vandens:
dainuojančio
ir šokančio lietaus:
kad juo užlietumei mane,
(savo tyrliukai)

rašau Tau laišką sniege:
ir tyloje rašysiu,
kol tamsa ir šaltis
padovanos man —

kančios išdegintą Veidą

šiek tiek skausmo,
šiek tiek džiaugsmo —
dienoje,
kai skamba
rudens varšos, už lango

ir Tavo žaizduotos rankos
mane laimina.

PIRMASIS SNIEGAS

sniegas,
tos smulkios giesmės;
tos mažos, liepsnojančios
žvaigždės

// // // // //

ir už sniego
ir už sniego —
sunkus saulės ošimas

ir po ledu,
šiltas, banguojantis Tavo
balso aidas

Viešpatie!
kai ilgiosios Tavęs,
esu — lyguma;

Tavęs, didelio kalno
nemačiusi.

PEIZAŽAS

tiktai pakrantės smėlis,
aš — dabar.

// // // // //

visiškai, visiškai Tučimi
užpustytas;
Tavo bangos spalva.

DOVANOS

1.

sniegas:
pirmoji sniegė,
pirmoji žiemos
dovana —
(tyliai dainuojanti
medžių grožį)

2.

Jis siunčia man sniegą:
Viešpats, mano Karalius

// // // // //

kad savo nakties
nematytčiau.

ŽIEMOS ŽAIDIMAI

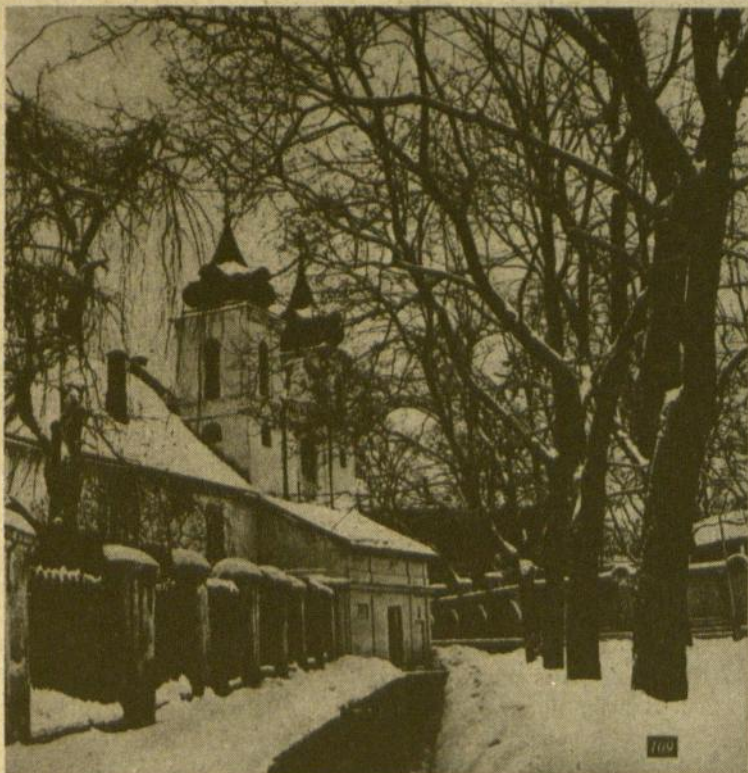
nešiu Tave arti ir toli:

išsitiesiu ledu —
nesibaigiančiu spėliojimu!
(gulėdama šį vakarą,
ant šono) —

po gėlėmis pražydusiu
žiemos dangumi

// // // // //

gyva, daugiaaukštė,
įsiklausiusi —
į kiekvieną prisilietimą,
į muziką ir judesį:
Čiuožėjo.

Bonifratrų bažnyčia Vilniaus universiteto artumoje (XVI—XVII amž.).
Nuotr. Algimanto Kunčiaus

Visai kita dabar būtų mūsų istorija, jei toks Vilniaus universitetas ir su tokiu teologijos fakultetu būtų buvęs įkurtas bent 100 metų anksčiau. Šiomet gal švestume jo 500 metų sukaktį laisvoje Lietuvoje ir jos gražiojo sostinėje Vilniuje.

1. K. Tyszkiewicz, Przejście Lwa Sapiehy na katolicyzm w 1536 r. "Refor. w Pol" 2: psl. 200;

2. Win. Przyalgowski, Żywoty biskupów wileńskich, Petersburg, 1860, psl. 164-165;
3. Vilniaus universiteto istorija, 1579-1803, Leidykla "Mokslas", Vilnius, 1978 m., psl. 137;
4. Ibid. psl. 137;
5. Denz. nr. 741-781;
6. Denz. nr. 784;
7. Denz. nr. 844-988;
8. L. Willaert, Après le Concile de Trente — La Restauration catholique 1563-1648, Saint-Dizier 1960, psl. 280. Histoire de L'Église depuis

les origines jusqu'à nos jours, t. 18;
9. Ludwik Piechnik, Nasza Przeszłość, XL, Kraków, 1973, psl. 125;
10. Józef Bielicki, Uniwersytet Wileński (1579-1831) Tom II, Kraków, 1899-1900, psl. 518;
11. Bronisław Natuski, SJ, Humanizm Jezuitki i Teologia Pozytywno-Kontrowersyjna w XVII i XVIII wieku, Dzieje Teologii katolickiej w Polsce, Tom II, Lublin 1975, psl. 74;
(Nukelta į 4 psl.)

Žalojama Trakų miesto architektūra

Lietuvių architektų, urbanistų, istorikų, archeologų, restauratorių ir aplamai dailės žmonių pastaruoju dešimtmėčiu Lietuvoje nemažai padaryta, stengiantis išsaugoti senųjų miestų architektūrą, restauruojant išlikusius senuosius praeities liudinininkus — architektūros paminklus ir saugant amžiais susiklosčiusį miesto charakterį nuo neperdirbtų naujųjų statybų. Čia ypatingas dėmesys kreipiamas į keturis istorinius miestus: Vilnių, Kauną, Klaipėdą ir Kėdainius. Ne kartą minėtųjų specialybių žmonės atlieka reikšmingo užmojo darbus, tiesiog grumdami su biurokratais, administracijų bei partinių neišmanėlių užmačiomis. Konfrontacija kartais čia tiek įsitempia, kad prasiveržia ir į viešą kultūrinę spaudą. Štai šiuo metu kuris jau laikas spaudoje pilasi straipsniai, liečiantys istorinio Trakų miesto išlikimą architektūrinio paminklo ir ginantis nuo visokių gamybininkų ir griovėjų mentaliteto. Šios rūšies Trakų problema jau ne kartą yra įvairiai keiliama ypač savaitraštyje „Literatūra ir menas“. Štai ir š. m. gruodžio 1 d. numeryje rūpestį Trakais liečia net du straipsniai: Stanislovo Mikulionio „Trakai: atsitiktinė sanpauka ar harmoninga visuma“ ir Česlovo Kudabos „Dalykiškiau, jaučiau“.

Kad ne viską Trakuose šiandien galima piešti tik šviesiomis spalvomis, liudija šitoks dalykiškas Trakų žalojimo išskaičiavimas Mikulionio rašte:

„Todėl suprantamas mokslininkų, architektų susirūpinimas tolesniu Trakų tvarkymu.“

„Visiškai pritardamas žinomo respublikos urbanistikos paminklų tyrinėtojo A. Miškinio („Literatūra ir menas“, 1979. 1. 13) mintims, norėčiau jas kiek papildyti — paminėti kai kuriuos lankytą žaliojimo, senųjų pastatų griovimo atvejus. Pavyzdžiui, stantant tipinį gyvenamąjį namą (kuriam įrengtas knygynas) ir kino teatrą, buvo išgrautas visas senosios architektūros kvartalas, kuriame stovėjo ir vienintelė Trakuose dviaukštė kėltis. Stantant gyvenamuosius namus Vytauto gatvėje, tarp Maironio ir J. Banelio gatvių nugriauti mediniai pastatai, tarp jų XIX a. pastatyta „pilis — kalėjimas“, mediniai dvareliai tinkuotomis lauko sienomis, labai būdingas XVIII a.

pabaigos nedidelių miestelių ar palivarkėlių architektūrai. Stantant vykdomąjį komitetą, išardytą senoji planinė struktūra, ir archeologai jau negalės patikrinti, ar čia buvo miesto gynybinis griovys. Čia nugriauta XIX a. antros pusės vaistinė (ko gero, ji būtų analogiška populiariajai Palangos vaistinei), klasicistinis gyvenamasis namas Trakų gatvės pradžioje. Ruošiant teritorijas naujoms statyboms, griauamas kvartalas Trakų (pietinėje dalyje) ir Vytauto gatvių kampe.

„Čia išvardyti griovimai dar susieti su miesto ūkine veikla ar statybomis. Tačiau yra ir visai beprasmiško griovimo. Vytauto ir Gėlių gatvių kampe nugriau-

ta vienintelė Trakuose išlikusi XVIII a. karčiama — atseit ruošiantis čia statyti kavinę. Ar ne populiaru būtų buvusi kavinė, įrengta karčiame? Dabar čia padaryta automobilių stovėjimo aikštelė. Tiesiant gatvę Totoriškių ežero pakrante, buvo nugriauta viena iš nedaugelio Lietuvoje medinių sinagogų. Kol kas niekas čia nestatoma. Rašant šį straipsnį, teko sužinoti, kad Gėlių gatvėje griauamas vienintelis Trakuose pastatytas su figūrinių koklių krosnimis ir raižytomis durimis. Esą ruošiamas sklypas kultūros namų statybai (argi buvo netinkamas tas namas reprezentacinei kultūros įstaigai?)“

Gaila, kad ir straipsnį baigdamas St. Mikulionis, žinodamas realiąją situaciją, negali nieko šviesesnio tarti:

„Grijžtant prie Trakų, belieka pasakyti, kad jų senamiesčio problema neišspręsta. Trakų pusiasalyje ir toliau statomi nei su senąja architektūra, nei su lankytą nesiderinantis tipiniai pastatai, toliau niokojamas istorinis Trakų reljefas. O čia išvardyti pavyzdžiai rodo, kad praetis klaidos mus nelabai moko“.

Grėsmė su Lietuvos praeities suaugusiems Trakams kelia visų šviesesnių lietuvių rūpestį. Todėl Trakų išsaugojimu besisielaujantiems linkime visa širdimi ištvėrmės ir kitų įtikinimo, kad Trakai nevirstu, užmiestinės Maskvos pavyzdžiu, tik beveidžių piknikautojų priemiesčiu.

kl.

Dailaus dainavimo pasiklausius

Neseniai šiame laikraštyje ir kitur buvo gausiai rašoma apie soprano Laimos Stepaitytės balso išstobulinimą. Todėl į jos rečitalį, įvykusį Los Angeles gruodžio 1 d., klausytojų susirinko tikrai daug. Labdaringos rengėjos birutietės tuo tik džiaugėsi.

Tą patį vakarą parapijos apatinėje svetainėje buvo atidaryta ir Julijos Šlapelytės lietuvių tautinių rūbų, juostų, pagalvėlių paroda. Turininga simbolių bei spalvų darna. Deja, eksponatų bausis sugrūdimas į kampą darė apgailėtiną vaizdą. Tuo tarpu užkandžių ir gėrimų stalai stovėjo

patogioje centrinėje erdvėje. Tautodailė nusileido vašingumui.

Grijkime prie solistės. Jai akopanavo Raimonda Apeikytė, tiksliai, grakščiai palaikydama dailaus repertuaro pobūdį.

Reikia pasakyti, kad gražių melodijų šiame koncerte buvo daugiau, negu muzikinių daktarų receptai leidžia. Pirmoje dalyje: Donizetti Adinos arija iš „Meilės eliksyr“, Puccini „Taip, aš vadinuosi Mimi“, Griego „Solveigės daina“, Massenet „Elegija“, Tosti „Idealas“ ir Rossini „Vieną balsą aš girdžiu“.

Šią princesišką programą so-

Albinas Elskus

Karalienė Morta Mindaugienė (vitražas)

listė išdailino pagal visus belkantis dėsnius. Elegiškas vietos paraiškinio subtiliu judesiu, kad ir rožės prie širdies priglaudimu. Rožė jai išteikė jos paslaugų vyras, be reikalo protarpiais entuziastingai pašokęs su savo foto aparatu. Aplamai, mūsų, mūsų fotografai per koncertus elgiasi, kaip per krikštynas.

L. Stepaitytė vokalio meno alfabetą žino nuo A iki Z. Nors žinojimas menininkui dar ne viskas. Šį sykį, nežūrint interpretacinio dailumo ir pernelyg palankaus repertuaro, atlikėja nė su viena daina nepakėlė auditorijos bent iki lubų.

Kodėl? Gal trūko gilesnio, vidinio grožio, sakyčiau, dainos sielos išlukštenimo? Tai sakau su klausuku, nes įtaigaus dainavimo paslaptys visuomet glūdi ūkuose. Kur kas akivaizdesnis buvo L. Stepaitytės balso apimties siaurumas. Gražiai skambėjo vidurinės gaidos. Vis dėlto forte virtuvės pavirsdavo vos virpančią giją, Koloratūra pranykdavo gražios galvos pakaušyje. O turėjo bent apygarsiai vėpėti salėje.

Antros koncerto dalies gėlės lietuviškas repertuaras, kai kurių žinovų nuomone (toks nesu), nusvėrė tarptautinę pusę. Dainininkė pasijuto savame darželyje. Viskas plaukė sklandžiai: Jakubėno „Gėlės iš šieno“, Gruodžio ciklas Binkio posmams „Rūta“, „Rugiagėlės“, „Aguonėlės“. Toliau melodinga ukrainietiško atspalvio Andriulio „Vestuvinė liaudies daina“, jautri Kavecko „Žemei“ (sklidina tenyščio patoso). Na, ir Gudauskienės vis dažniau įspilietinas šmaikštus „Apynešis“. Pabaigai Vanagaičio „Dobilėlis“. Bisui Puccini, Schubertas... Gėlės, spalvos, kvepėjimas, grakštus ritmas, maloniniai žodžiai, melodijos...

Tie dalykai derinasi prie solistės trapios elegancijos. Sumani moteris — ji dainavo tik lengvai įkandamus kūrinus. Taip pat gražu, kad viskas nuskambėjo lietuvių kalba. Nors kai kurie išverstos teksto „lyrizmai“ atrodė blankūs. Patobulinimui yra visuomet laiko.

Pr. V.

Albino Elskaus vitražai Mindaugo pilaitėje

Kun. Stasio Ylos Putname, Conn., statytoji Mindaugo pilaitė šiuo metu pasipuošė dar trim naujais vitražais. Juos sukūrė dail. Albinas Elskus. Lapkričio 15 d. pats dailininkas juos ten ir įmontavo.

Vitražai daryti iš storojo stiklo, dėl to ir dėl ribotos langų apimties pasirinkta tik žmonių veidai, ne visos jų figūros. Pirmasis veidas en face yra karalienės Mortos Mindaugienės, antrasis profilinis Mindaugo sūnaus, numatyto įpėdinio Ruklio veidas, dėl to vitražo apačioje matyti karūnos viršūnė su kryžiumi, tretysis — antrojo Mindaugo sūnaus Rupeikio su kardą rankenos dalimi apačioje, prie kairiojo vitražo šono.

Mindaugienės vitražas šviesiai rožinio atspalvio, Ruklio — žalsvo, Rupeikio — gelsvo. Spalvingumas sodrus. Vitražai atlikti, naudojant jungiamąjį limeston spalvos „epoxy“ ir natūralaus

smėlio medžiaga, kad sudarytų darnų ryšį su pilaitės akmenine siena.

Su šiais trim vitražais yra baigtas planas įamžinti pilaitėje Mindaugo šeimą. Anksčiausiai buvo padarytos Aleksandro Kašubienės trys mozaikos: karaliaus Mindaugo, sėdinčio sosto, jo krikšto ir nužudymo. Po to Vytauto Kašubos darytas bronzos Mindaugo sūnus, po tėvo valdės Lietuvą Vaišvilkas. Tas pats skulptorius dar ruošia pirmojo mindauginių laikų Lietuvos vyskupo Kristijono bronzinę statulą. Prieš dvejus metus pilaitėje atsirado ir lietuviško stiliaus, su XII a. ginklų puošmenomis, čikagiško meistro Antano Paskočimo suprojektuotas ir įvykdytas kandelabras.

Naujieji vitražai daryti Durtam studijos New Yorke, kuriai vadovauja Albinas Elskus ir Paul Coulaz.

Nuomonės ir pastabos

Apie Šlapelius Argentinoje

Malonai prašau atitaisyti Povilo Gaučio padarytus netikslumus spausdintame pasikalbėjime „Diplomatinė veikla, vertimai, premijos“, tilpusiam „Draugo“ kultūros priede š. m. spalio mėn. 20 d.

Tame plačios apimties pokalbyje gerb. pokalbininkas, minėdamas savo diplomatinę tarnybą Argentinoje, užsimena ir apie ten buvusius ir dabar dar tebesančius Šlapelius, kurie yra mano žmonos Onos Šlapelytės pusbročiai.

Izdoriūs Šlapelis, apie kurį Gaučio kalbama be pirmojo vardo, caro valdymo laikais buvo išvežtas už lietuviškos spaudos platinaus į Sibirą. Šeima paliko Lietuvą, bet jo ūkį atėmė. Jis iš Sibiro pabėgo į Japoniją ir iš ten dar prieš I-mąjį karą išvyko į Argentiną. Iš ten iškvietė savo šeimą, kuri susidėjo iš trijų sūnų: Justino, Jono ir Juozo. Ten Argentinoje susilaukė dar dukterų ir vieno sūnaus. Tad netiesa, kad jis neturėjo šeimą ir neturėjo kam palikti savo turtus ir tą didžiulį ūkį. Žmonos brolis Kostas 1924 metais buvo pas juos nuvykęs ir, kaip jis vėliau grįžęs pasakojo, jis tas avelių bandas, ant arklio įjodėdama, ir ganė. Kada tėvas mirė, sūnūs perėmė jo ūkį valdyti. Dabar iš tos pačios Šlapelių šeimos dar yra likęs Kazimieras Šlapelis, pas kurį esu 1974 metais buvęs. Be jo, rašau dar ir jo seserį, kuri rodė man nuotraukas iš pradžios įsikūrimo laikų.

Kiek Kazimieras žino, tėvas iš Sibiro išbėgo 1905 metais. 1911 jau kūrėsi šeima Comodoros dykumoje. Dabar gi jiems suteiktas kažkoks garbės diplomatas už tai, kad įkūrė čia miestą. Nuvežė mane parodyti ir vieną gatvę, kuri pavadinta Lituania. Kazimieras tada dar buvo labai jūdrus, nors be rodo turėjo jau 85 metus. Jis dar ir lektuvu, kurį turi kaip pramogai, mane paskraidino. Dabar tas miestelis turi keletą tūkstančių gyventojų, yra pora autobusų stočių, kai kur jau ir šaligatviai, krautuvės ir įstaigos, nors namų daugiau kaip trijų aukštų nematyti. Kadangi kitos Šlapelių šeimos ten nebuvo, tai kaip galėjo minėti turtą valdžia ir kitokie vagys Gaučio prisiminimus išgraižyti? Išgraižė, bet kaip? J. Kaributas

J. Kaributas

Acii Maceinai

Nuoširdi padėka priklauso prof. A. Maceinai už puikų, išsamų ir gerai argumentuotą straipsnį („Draugas“, 1979 m. spalio 13 d.) žodžių „Bažnyčia“ ir „Bendrija“ klausimu.

Kai kurie mūsų rašantieji, bevydami lietuvių kalbą nuo svetimybų, sulietuvino ir žodį „Bažnyčia“, pakeisdami jį žodžiu „Bendrija“. Kad lietuvių kalbą valdyti reikia, tai visiems aišku, bet kad šis pakaitalas Bažnyčiai yra nevykęs, taip pat yra aišku. Jis neturi jokio religinio momento ir, kaip toks, yra neprimtinas, kaip lygiai buvo neprimti ir kiti nevykę pakaitalai praelytę: pvz. „ūkesas“ vietoje „piliečio“, „makaulė“ vietoje „galvos“ ir daugelis kitų.

Todėl įsikiškime, kurkime ir prašykime mūsų kalbininkų surasti, jeigu reikia, tinkamą pakaitalą, o kol jų nėra — vartokim įprastinius žodžius.

Tarp kitko, kai kas pradėjo rašyti Bažnyčią, maloniai raide. Kodėlgi paminėti sąvokas? Pastatas — bažnyčia — rašoma mažąja raide, o pasaulinė (beveik trečdalis visos žmonijos), net ir dieviškos kilmės institucija — Bažnyčia — rašoma didžiąja.

Kun. Ign. Urbonas

Nauji leidiniai

● Jonas Karvelis, „PREKYBININKO KELIU“ Prisiminimai. I tomas 1905 — 1977. Autoriaus leidiny. Tiražas 600 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvs Chicagoje 1979 m. Knyga 456 psl., kietais viršeliais, iliustruota nuotraukomis, kaina — 12 dol. 50 centų, gaunama ir „Drauge“.

Knygos pradžioje, po Vaclovo Čičiūno ir autoriaus įvadų, aprašomi tėvai ir kelias mokyklas. Toliau visa knyga skirstoma į šiuos didžiulius skyrius: Pirmieji žingsniai prekybon, Prekyba su Vilniaus prekybininkais, Lietuva kelias, Pats sau ponu būsiu, Okupacijos, Vokiečių okupacija, Svetimoje padangėje Vokietijoje, Amerikoje. Atsiminimai parašyti įdomiai ir sklandžiai.

● VILTIS, Vol. 38, No. 2, September-November 1978. A Magazine of Folklore and Folk Dance. Redaguoja ir leidžia Vytautas F. Bellajus, P. O. Box 1226, Denver, CO 80201. Metinė prenumerata — 7 dol.

● VILTIS, Vol. 38, No. 4, December 1978.

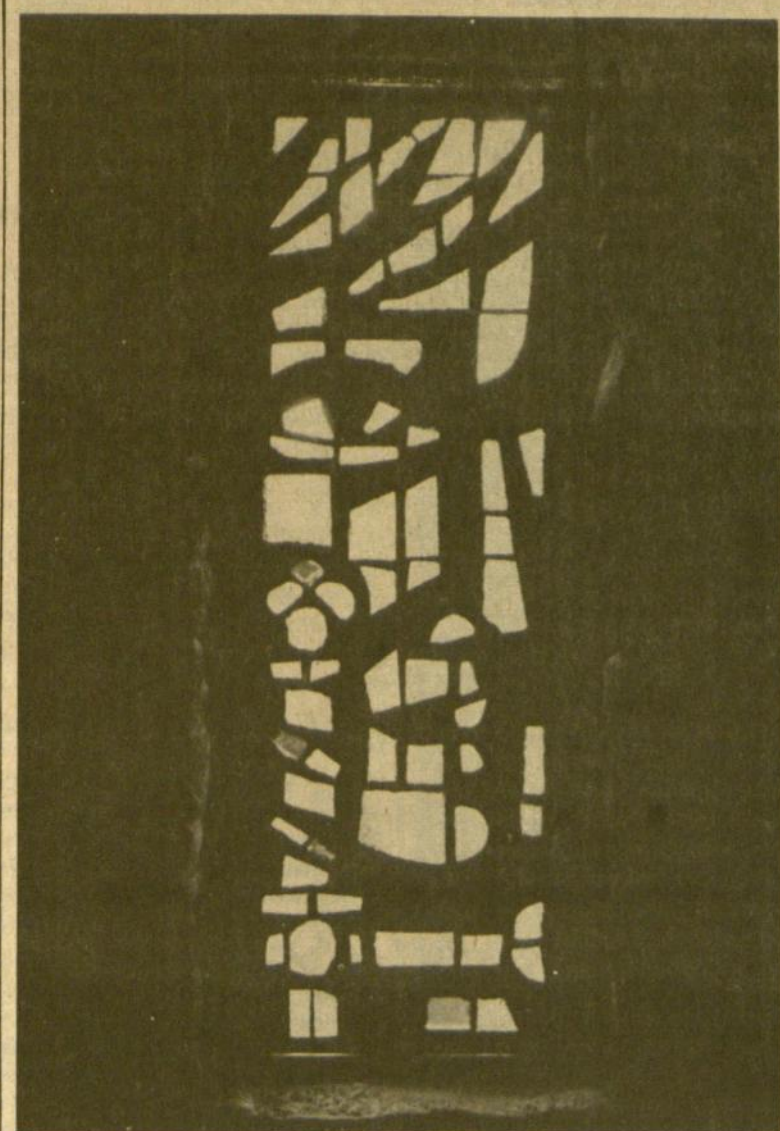
PATIKSLINIMAS

„Draugo“ kultūrinio priedo gruodžio 1 d. numerio pirmajame puslapyje įdėta Aleksio Rannito nuotrauka yra daryta 1979 m. amerikiečių rašytojos ir fotografės Julia Siebel.

Teologija Vilniaus universitete

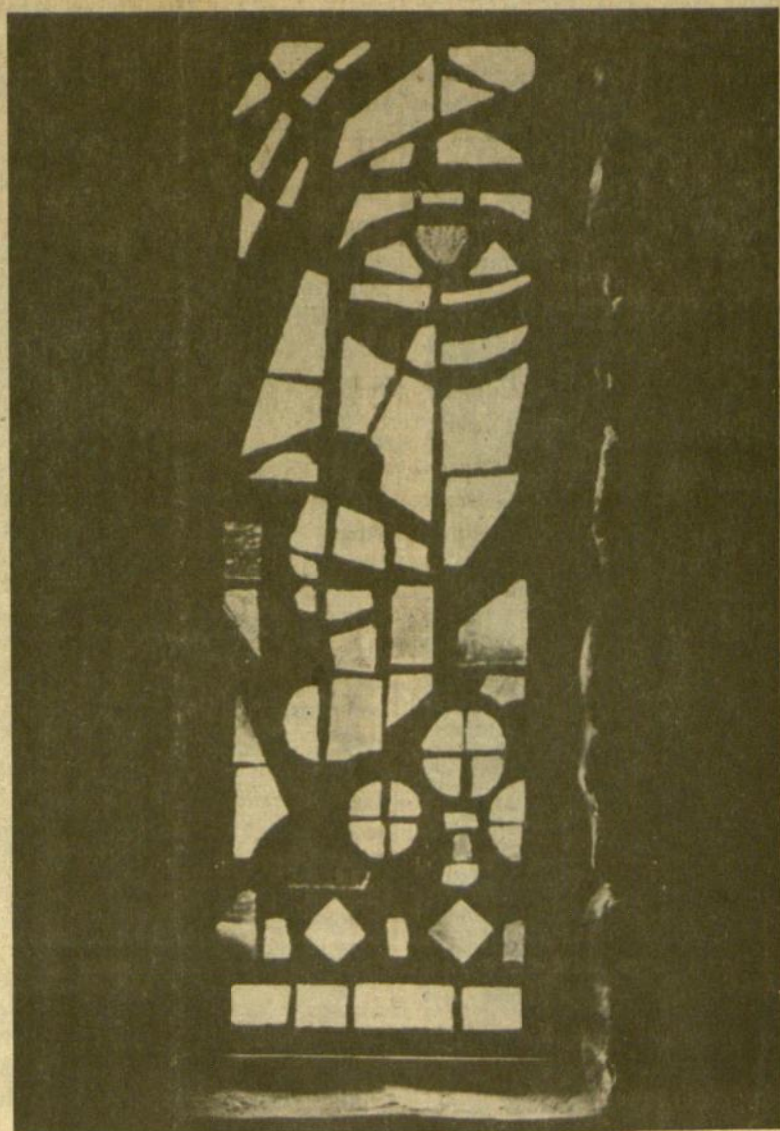
(Atkelta iš 2 pal.).

12. Historia Coll. Viln. Archivum Romanum Soc. Jesu Pol. 65 f. 111;
13. Ludwik Piechnik, ibd. psl. 115;
14. Bronisław Natoliński, ibd. psl. 89;
15. Paulius Rabikauskas, Scholastinė Teologija Vilniuje, Pasaulio Lietuvis, 1979 m. birž. 26 d. nr. 28
16. A. Klawka, Zarys Dziejów teologii katolickiej w Polsce, Kraków, 1948, psl. 18-19;
17. Ludwik Piechnik, ibd. psl. 118-119;
18. Bronisław Natoliński, ibd. psl. 87-219;
19. Ibid. psl. 93;
20. Ludwik Piechnik, ibd. psl. 131;
21. Ibid.
22. Bronisław Natoliński, ibd. psl. 97;
23. Ludwik Piechnik, ibd. psl. 146;
24. Bronisław Natoliński, ibd. psl. 183;
25. Arkiv. Dr. J. Skvireckas, Sv. Raštas, Senojo Testamento I, Bendras įvadas į Sv. Raštą, psl. LXIV;
26. Denz. nr. 785 ir 786;
27. Ludwik Piechnik, ibd. psl. 143;
28. K. Drzymala, Działalność jezuitów wileńskich w XVI w., Przemysł, psl. 19-28;
29. Kun. Kaz. Prapollanis, Lenkų apaštalavimas Lietuvoje, New York City, 1918, psl. 47;
30. Ludwik Piechnik, ibd. psl. 142 ir 144;
31. Józef Bielicki, ibd. psl. 510;
32. K. Morawski, Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 1900, T. I psl. 69 ir 105.

Albinas Elskus

Rupeikis Mindaugaitis (vitražas)

Albinas Elskus

Ruklis Mindaugaitis, sosto įpėdinis (vitražas)